

CURIERU ROMANU

Gazeta

POLITICA, COMMERCIALA

SI

Litterară.

Pretul prenumeratiei pentru Curierul Român împreună cu Buletinul Oficial, este de doi galbeni pe an; iar în parte unul câte un galben.

Abonarea se face în Bucuresti, la

Redactie si la D. Iosifu Romanovu; la judece la CC. Cărmuiri si la DD. Profesori.

Aqueastă foie ese de două ori pe săptămână, Martea si Sâmbăta, iar Buletinul de patru ori.

ANUL XVIII. N°. 74.

BUCURESCI. SÂMBĂTĂ, 21 SEPTEMBRIE 1846.

B O S C O.

Bineri scara la 20, la 7 ore teatru era plin de spektatori; kum s'a ardiat kortina, D. Bosko fu priimit în applaude. Skena era splendidă de lumină și de baze și instrumente alle artei. Tot ce se resprindisse despre minunile artistului s'a realizat pe scena mai mult de cât așteptarea spektatorilor. Nici o dată însă mari artiști nu vor putea a segiurna mai mult între noi pînă kînd nu vom avea o sală mare de teatru, unde să încarpe lume mai multă și ku skădere prețurilor să și poată afla artistul sokoteala. Atăta lume a ramas fîr a putea vedea o asemenea raritate, din pricina suirii prețurilor. Însă ce poate face un artist kînd pînă să dea patru reprezentații e nevoit să întîrzie cel puțin o lună: zece zile în preparații, alte zece în timpul reprezentațiilor, și alte zece pînă să pornească? în aceste 30 zile are kiel-tuiele câte zece galbeni pe zi, ku ședere, mîncare birje și ku oamenii ce are pe lîngă sine; pe lîngă 300 galbeni se mai adaogă și kiel-tuiele de 30 galbeni pe fie-kare seară, pentru kiria salei, orhestră illuminare și kiel-tuiele la multe jokuri. Prin urmare numai kiel-tuielele salei se suie aproape la 500 galbeni kare trebuie a se skoate din patru reprezentații într'o sală atât de mikă. Duminiak la 22 D. Bosko va avea a doa seretă magikă.

ar fi avut prilej a vorbi mai îndelung ku unul sau altul din români ce mai prîcheruți — din Solnok, sau din komitatul Bălgradului de jos, tot una este — despre soartea lor; sau în sfîrșit dakă ar fi întrebat ku amăruntul pe vreunul din skriitorii de kontribuție, din solgăbirii, sau din despoții ce mîrunți, kum îi numește Kogut, kum sînt kumprnarii, deregătorii de kurte, epistații și alții, sau pe vreunul din deregătorii de komitat, kunoskut de a sa filantropie și popularitate, sau pe cel mai de pe urmă nobil de o kasă, sau mik-rege kum se numește, ka unii ce sunt ku ei în cel mai de aproape kontakt, și a kîror inimi — ce după datina maghiarului nu știu de taină — au srbtut în adînkul nekazurilor și a nîrpsuirilor ce chearkă acest popor: atunci numai atîta aș zice: priviți în giurul nostru, vedeți și vă konvingeți! întindeți mîinile în sinul nostru, aduceți-va aminte de cele pîtite și kredeți! Nu kred că este om ku frika lui Dumnezeu, kare la acestea să mă poată da de minciună. Pe fie-kare l'aș îndrepta la respunsele ce au dat graful Batiani în karta sa premiata, ce au eșit supt titlu: «Robotele și zechiuele» în kare este dedus după istorie toată starea veke și cea de astăzi a iobăgîtilui din Ungaria, kare ku puțină osebite, se poate aplika și la iobăgii parte mare români din Transilvania, asemenea și reporturile avelora ku proprietarii de pîmînt, toate acestea se află în numita karte deskrise ku koloarele cele mai vii, și deplin dovedite, iar cât pentru arpsarea și nedreptățirea de astăzi se poate citi o altă broșurikă, intitulată: «quodlibet,» și iarăș inkă una alta și mai noavă, pe karea nici de nime nu ne este iertat a o pomeni; în ambele acestea nedreptățirea ce se face acestei plase de oameni é dovedită, inkăt se poate prinde ku mîna. Dakă toți cititorii mei ar fi învîțat blestîmata acea de fisikă (știința ispititoare de natură) și anume acea parte a ei, karea învață, kum dakă eu spre pildă, voi lua pe umerii mei o greutate de cînci-zece funți (să ne încipim că acea greutate korespunde la îndatoririle ce kad asupra iobăgîtilui) și acea povară o voi purta în sus și în jos, fîră ka ceî ce mi-au pus'o, să mai iaă cât-va din ea, fîră ka eu să prii-

În Gazeta de Transilvania citim următorul artikol:

K A U S A R O M Â N Ț.

Îmbrățișează... poporul; el este a țîrîtor isvor de țîrie. Ku el viiază, ku el moare națîea. Sêkeli.

I.

Tristă é starea de față a românilor, ea cerea dela noi cât mai kurgînd ajutoriu.

Dakă toți aceia, karii citesk aceste foî, ar lokui, sau ar fi lokuit prin komitate (judece, țînuturi) și ar kupoape mîkar pe deasupra starea iobăgilor; sau dakă

mesk la mine mai mult nutremânt, și prin urmare mai multă putere, făr ca să'mi fie iertat a odihni kăta; în întmplarea din tăie, greutatea mi s'ar mișora, în a doua puterile mi s'ar înmulți, în a treia nefiind nici una nici alta, eu cel puțin odihnind, mi-aș rekăștiga acea putere, kare a o avuîu din tăiu kănd mi se înkăkk povara pe spate, și în lok de toate acestea inkă mi se mai îngreună spatele prin acea împregiurare, kă kărgarea pe kare a am a merge ku povara, este tinoasă și lunekoasă, în astfelu de împregiurări v' în-treb, ce are să urmeze după legile fisice, kare sânt totdeodată și a minții sântoase? au nu voiu fi eu silit mai kurgad sau mai turgziu să mă deșlu, să mă kotropesk suptr povara ce mă apasă? Sânt prea sigur, kă tot omul ku minte sântoasă va fi de a-cestă p'rgere ku mine. Dak' însfășit... însă să lășăm la o parte astfelu de demustrări, ka nu kum-va să fiu învinuit, kă am cerkat să frăng bătul la birful cel mai supțire, sau, kare m'ar sup'ra și mai mult, kă îndată la începutul acestui artikol, am dat pricină de sup'rare și de disgust. Si să atingem pe skurt acele împregiurări mai kumprăitoare, kare sokotesk kă vor da în glas ku ceea ce am zis mai sus.

Omul nu numai în urma dreptului ce é năskut de odată ku dănsul, și în puterea kondiției celei dintăie a vieții soțiale este și trebuie să fie slobod (liber) în privința persoanei sale. Romăniî noștrii însă nu sânt. Ei sânt servi, și inkă servi pe viață, 1) dar nu din vina lor, și din a străbunilor lor. 2) Însă aceasta în toată lumea é așa; kăci toată lumea konstă din domni și din servi. Deosebirea é, kă la ai noștrii le este inkăis kălea de a se desrobi, ei nici nădejde nu pot avea, kă vor skăra kăndva de jugul ce'i apasă; aceasta nu é ku kăle, pe alte lokuri aceasta nu este. Într'o soțietate cetățeană bine organizată omul trebuie să aibă drept la toate acelea mijloace, kare îi sânt de neapărată trebuință spre susținerea vieții, atât în privința materială kă și spirituală. Dar au romăniî noștrii dreptul acesta? Deieși respunsul fie-kare cititoriu. Într'o țară konstituțională legii nu' este iertat a pedepsi de kănt numai pe cel lenes, pe cel îngrățit, pe cel kufundat în crime; iar nu kum se întmplă pe a lokura, pe cel silitoriu, pe cel ce p'șește închetșor.

1) Artikolul al 26-lea dela dieta din 1791 îi dă iobagiului fie ungur, sas, sau romăn drept de a p'rgăsi pe domnul său; însă în puntul al 2-lea îi preskrie kondiție, ka să puie alt iobagiu în lokul său. Această slobozenie dar mi se pare a semăna ku aceea, ka și kănd ai slobozi pe un rob din temniță ku kondiție, ka să adukă altul în lokul său. Apoi ce va să zikă a-cesta, dekă satira libertății și alt nimic

Ins. Autor.
2) Kare é acea vină a străbunilor?? Ești datoriu a demustra. Red. Gaz. de Trans.

În alte țări statul îngrijește și pentru kreșterea celui mai de pe urmă din popor, și dak' nu se krește după kubiință, vina é a lui; în acele din pricina mijloacelor nu este silit omul, kare é fărut după kipu și asemănarea lui Dumnezeu, a krește în prostie ka vita nekuvăntătoare. Dar noi kum ne aflăm în privința aceasta? știe acela, kare s'au întors kăndva pe lângă poporul nostru, kare au ajuns ku ei kăndva în kontakt. 1) La oamenii, karii trăiesk în soțietate nimic este mai prețuit, dekă siguritatea persoanei și a averei. Kum să această la noi, mai ales în privința poporului de kare vorbim, o știe fie-cine. Să mergem mai departe. O țară, kare peste aceasta este și konstituțională, are trei petrii fundamentale: apărgarea patriei, sau militarizarea obștească; susținerea patriei, sau purtarea greutăților de o potrivă; sfătuirea obștească pentru bună starea patriei și a cetățenilor ei, sau legislația obștească. Akum se le luăm toate pe rând.
(Ba urmă.)

ANDREAS-DEL-SARTO.

(Urmare.) *

Grăbește-te d'a fi fericit. Andreas, addormi în pace la murmurul acellor laude; regele se va okupa de viitorul tău: de'ți trebuieșk petreceri, dor-zeci de siniori vor improvisă serbători. Toate femeile surrid la naiva ta kăndoare, sânt mai multe kare zik seara oftând; mai sânt încă sekreturi pe kare ei încă nu le kunoaște. Dormi și uită: deșteptarea și subvenirea îți vor veni mărși, și atunci, bietul meu Andreas, îți va trebui să aștepți somnul cellalalt din kare numai eșim de kănt la glasul arhangelului. San-Sabino are dreptate; grăbește-te d'a fi fericit; vorba măine este o vorbă de prisos în limba poezilor.

1) Spre dovada acestei prostii, iată kă aduk aci deklarăția ce'mi o fărut un deregătoriu. Într'un sat au fost un proprietariu, kare avea foarte mult de secerat. Acest' domn avea un obicei de tot frumos, kare se p'zește pe la unele lokuri și p'ntă astăzi. El adekă știe, kă romăniî în serbătorile lor nu lukă nimic pentru sine. Deși la asemenea zile îi kiema să lukre pe seamă lui în klak, kum îi zicem noi ardelenii, adekă numai pe măkkare și beutură. Odată se afla proprietariul nostru foarte strimtorat. Brea să și isprăvească în câteva zile tot secherișul. Dar serbătoare romănească nu era, prin urmare de klak nu putea fi nici pomenire. Lună și marți romăniî îi lukăkk din datorie, dar de aci inkolo apoi fiește kare își kăută de lukrul său. Ce face proprietariul? se întoarce pe lângă preotul romănesk și dintăiu îl roagă, după aceea îl silește, ka să vestească în biserikă vreo serbătoare. Skurt, preotul de frikă înștiințază serbătoare, și holdele domnului se seceră toate... Această faptă dă dovadă despre prostia poporului nostru romăn!...
Ins. Aut.

*) Bezi N° 65 și 73.

În adevăr eră mulțime de lume în atelierurile lui Andreas, dar nu lume de aței siniori mândri din Italia kariî se frekasserb prea mult de artiști, și o lume de siniori curioși și de o umoare dulce și familiară, akinteind de spirit, bravi, nebuni, și zikând nențetat ku regele lor: Omul acesta este mare.

Eră mulțime zăkr de dame kare întrebau adesea unde își allege Andreas modelele pentru inkântătoarele salle kreații. Asta este inspirație, zisse într'o zi una din ațele dame. Este subvenire, zisse un altul.

— Dară, este subvenire, respunse San-Savino... acestea sunt trăsurile femeii salle.

— Alle femeii salle! zisse! un glas timid la spatele lui San-Savino...

Acesta n'auzi și urmă:

— Andreas este insurat...

„Si fără indoicală el trebuie să fie iubit, mai zisse ațel glas timid.

— Nu este iubit, respunse San-Savino.

— Nu se poate, murmură înțetisor ațest glas dulce.

În momentul acesta, Andreas își arunkă okii despre partea lui San-Savino, și d'odată lăsb s'î kază paleta și nu putu să ție o esklamație de bukurie și de amor... El zărisse lakrăme în okii unei fetișoare mai de tot askunse de marea infoietură a rokiei unei alte dame.

Mișkarea lui Andreas nu trăsese luarea aminte a nimului, dar ku toate acestea inkurkătura sa kreștea, o vie roșeață îi kolora fruntea, și okii sei nu se putu deslipi de pe figura fetișoarei.

Sărakul Andreas, de ce n'a întlnit'o-el mai înainte... kăci eră o kreatură angelikă, frumoasă a față și pe un angel să viseze, bună a față și pe un demon să se rokăaskă.

— Numele ei! numele ei! murmură Andreas.

„Si ka spre a'î implini dorința, bătrăna ku rokia infoiată zisse ku un glas askuțit:

— Mario... nepoata-mea, este timpul să plekăm. Voiu să te infățișez la regele kiar în dimineața ațeasta...

Se făku atuci o mișkare de curiositate pe kare niči Andreas niči San-Savino n'o putu înțellege; ei nu știceau niči unul niči altul să espliche enigmatika limbă a kurții: un officios de kariî se găsesk pretutinde-neă, le servi de interpret.

— A infățișă la regele, zisse ațest officios către San-Savino, însemnează în limba ordinară: regelui îi plak fetele frumoase și kurate. Sunt ruinate; nepoata mea este frumoasă și kurată..., va să zikă: Poate... kă... mă voiu înturnă bogată din kammera regelui.

Andreas deveni grozav de pallid... și kum bătrăna mătușă se îndreptă către ușă, el zisse: Așa kurgând! și eră așa de multă rugăminte în ațeste doă vorbe în kăt fetișoara se oprî.

Fură destul ațeste vorbe pentru ka doă sufflete

să se înțellegă; și fū destul o sekundă pentru ka vine-nă să devine sekretul lor.

Mătușa se oprisse, un sgomot de pași se auzi, niște glasuri sgomotoase dominate de un glas sonor, se apropiară puțin kâte puțin; ușa atelierului se deskisse și un pagiu anunț pe regele Franței...

Andreas eră kăt p'ayi să kază jos; dintr'untăiu el nu se putu skulă, și kând fu ceva venit în sineși, regele se află destul de aproape de dînsul spre a'î silî să șează, zikând ku un ton de glas propriu a liniști ku totul timiditatea zugravului: Urmează, maestre, eu te voiu prii lăkrând, sunt prea bukuros de a vedea kum măna se supune kapului... Pre viul Dumnezeu! domnilor, adăogă el înturnându-se către siniorii din suita sa, mai în vine să kreț kă un penel este tot atât de anevoie de mănuit pre kăt și o sabie...

— Numai să fie ceva mai ușoară de kăt a majestății talle, zisse un kurtisan.

Dar ațeastă lingușire fu kieltuită ku totul de surdă; regele-kavaler zărisse pe Maria, pe kare mătușă-sa o chertă înțetisor despre strângăria și timiditatea ei.

— Ațeastă frumoasă kopiliță au-doară este nepoata dumatalle, doamnă Presles?

— Este fia unui officier mort în serviciul majestății talle.

— Kunnosk numele ațesta, sire, respunse un kavaler ce sta lângă regele.

— Nu e așa, Bayarde, kă și Raul Presles eră fără frikă?

— Nepoata e de minune, și mătușa este ruinate, zisse un alt sinior kam înțetisor.

— Bine, Bonnibete, zisse regele; doamnă Presles, deseart este priimire mare la Lubru, ne vei infățișă pe nepoata dumatalle.

Din intimplare okii regelui se dusseră de pe figura Mariei pe a lui Andreas kare, și el asemenea, privia pe fetișoara; Andreas devenisse trist și visător; el uitasse kă regele se află akoleă; el numai lăkră. Kurtisanii încerpuseră a murmură: regele îi făkură să takă printr'o kăutură severă. Bătrăna mătușă trageă pe nepoată-sa să se dukă: Andreas se întoarse iute să mai vază pe Maria Presles; ea asemenea își întorsese kapul, okii lor se întlniră, și regele le lua seama.

— Ei se iubesk, kugetă el în sineși; — domnilor, zisse apoi tare, maestru Andreas este malad, și ființa noastră aici poate să'l supere... să ne ducem; în altă zi vom fi mai noroții. — „Si înțetisor ka să'l auză numai Andreas mai adăogă; Maria nu se va infățișă astă seară.

Andreas kăzi în genukie, apăsă pe buze'i măna regelui, și o udă ku lakrămele salle.

— Ațeastă Marioară de Presles adevărat este frumoasă, zicea după o oră regele către Bonnibete; dar nu'm place, și nu mă prea întereșez de bătrăna mătușă; nu voiu să le vâz astă-seară.

— San-Savino, cât è de frumoasă Maria! zictea Andreas după o oră către amicul seu, ea nu șade departe d'acîi... voiți căuta s'o mai văz.

Andreas în adevăr, revăzu pe Maria kiar în aceeași seară. Vătrîna mîtușă lokuiă, numai la oare-kare distanță de Lubru, într'o căscioară situată în mizlocul unei grădine înkise ku ziduri. Aceste ziduri erau despre partea grădinelor de o înălțime numai puțin la brîu.

Mai înainte de a se face noapte lokul acesta eră pustiu; Andreas se dusse acolo d'ese pusse la prînd, așterînd, ku toată energia răbdării unui inamorat, ka Maria s' se arate în grădină.

Eră tîrziu, foarte tîrziu kînd mîtușa seini ea cea tîntiu, avînd lingă dînsa un lakeu ku livreă regală. Acesta așterpă în tîcere s' termine Dna. Presles citirea unei skrisori ce'i didesse. Maria nu eră departe d'akolea; ea se rezimă ku kotele pe zid, și okii ei cătrîtorî se pîreau a căuta pe cine-vă. O rază d'alle soarelui arpuitor străbînd printre arburî, lumină frumosul kip al Mariei, iar obiectele de prin pregiur erau în umbră. Ar fi putut zicte cine-vă k' eră o apariție. Andreas kăzu în kontemplație; el uită toată lumea, uită pe fetișoara, și numai văzu de cât un angel.

Maria îl zări și ea și surrisse; dar raza treku, și glasul askuțit al vătrînei resună; Andreas văzu o formă pe care n'o putu înțellege ce se strekură printre arburî, apoi numai văzu nimic, și visul său se stînsse... Adoa-zi veni iarăși și iarăși o văzu. După vr'o kâte-va zile porțița grădinei eră din întimplare deskisă; Andreas se află supt marii arburî ai grădinei ingenukie la picioarele Mariei; ținea mîinele ei într'alle salle și le sgrută ku ardoare, repetînd nențetat: Te iubesk, te iubesk...

Doz vorbe ku care cine-vă niči odată nu se oste-nește niči d'ale repetă niči d'ale auzi, și fiind k' întimplarea atît de noročită a porțiței deskise se putea s' nu se mai înfățișeze, Andreas, prin instikt fîră indoeal, luă kîcea...; aceasta eră o mare kutezare pentru dînsul.

Nu tîrziu după aceasta, viînd într'o zi regele inkonito în atelierul zugravului, admiră mult o santă Cecilia la care Andreas lukră ku mare ardoare.

— Pentru cine faci acest kap d'operă? întrebă regele surrîzînd... Kătrînd bine, poate k' ar putea cine-vă gîsi modelul...

— Tabloul acesta este pentru doamna de Presles... sire.

— Așă tu iubești mult pe nepoată-sa, Andreas?

— Cine a spus'o Majestății tale?

— Dak' tabloul acesta ar putea vorbi, dak' Cecilia ar putea spune toate kugetele zugravului, noi am putea gîsi pe sfînta foarte de lume... Văiete, eu știu s' căteșk în inimă omului; eu kinosk amorul tău din zioa în care tu deveniși atît de trist pentru

k' zisessem doamnei de Presle s' mi înfățișeze pe nepoată-sa. Trebuie s' te stabilezi în Franția.

Aceste din urmă vorbe adduseră aminte lui Andreas pe femeea-sa care îl așterpă în Italia. Tot-o ată întră și San-Savino și'i dette o skrisoare pe care Andreas, măkar k' monarhul eră de față, o deskisse tremurînd îndat' ce rekunosku skriptura Lukreției.

Femeea-sa îl rekiemă; ea îi vorbiă în skrisoarea aceasta de amorul lor de altă dată, amor pe care fîră indoeal niči odată nu l-a simțit; ea deșterpă jalusia zugravului vorbindu'i de o mulțime de rivali pe kariî înfățișarea lui l-ar face s' kază; pe lîngă care apoi ea se plîngea și de prea lunga lui întîrziere. Andreas stătu în kumpîră, dar Maria veni la atelier în aceeași zi, și el nu plecă.

Se înțellege k' el trebuie s' fi iubit foarte mult, dak' s'a putut împotivi unui ordin al Lukreției; dar împotivirea aceasta nu fu lungă, o altă skrisoare urmă de aproape pe cea dintîiu, și astă-dată Lukreția amenință pe Andreas ku venirea ei la Paris dak' el nu vrea s' se întoarkă la Florenția.

Amenințarea aceasta îl hotărî; ar fi fost prea krud pentru dînsul de a sufferi denaintea regelui, denaintea tutulor kariî îl iubisseră, jugul umilitor al Lukreției; către acestea el mai temeă pentru Maria ura acestei femei al k'ria amor îl făcea atît s' suffere.

Așă el ceru regelui voiea de a se înturna la Florenția. Maria fu cea tîntiu care află această plecare silită și, slabă ka și Andreas, numai doriă alt ceva pe lume dek' o ședere mai lungă, dar nu putea s' împedice plecarea lui.

În kâte-va zile totul fu gata, și însuși regele veni s'și iă adio dela zugrav. Pe șesaleț eră un sant-Ieronim cerut de regina-mamă și mai terminat; Andreas se afla șezînd și adîncit în durere. Maria plîngea, San-Savino frîmțîntă ku minie în mîinele salle skrisoarea Lukreției.

— Maestre, zisse regele ku bunătate lovînd pe Andreas încetîșor pe ummere, nu è așă k' te veî întoarge s' servîșești tabloul acesta pentru maikă-mea?

Andreas gungui kâte-va vorbe, dar niminî nu înțellose respunsul seu. Regele, după ce se uită k' va la Maria de Presles și la Andreas, pusse pe masă lingă artist, o mare pungă plîmă ku aur.

— La Florenția, zisse-el, im veî kumpîră ceva skulpture de alle lui Cellini, și niskaî tablouri de alle lui Binchi, pe care mi le veî adduce dumneata însuși; nu voiți s' le priimesk prin alt cine-vă...

Maria se uită la regele ku rekunoștință; o Evangelie eră deskisă pe masă, Andreas se skulă ku bioi-țiune și zisse ku un glas îmnișkat, și ku mîna întînsă preste santa karte:

— Jur pe Evangelie, sire; Mario... mă voiți întoarge, ho! mă voiți întoarge degrab. (Va urmă.)